

TÜRKÇENİN TEMEL SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN EĞİTİM KONULU ATASÖZLERİ VE KELİME SIKLIĞI

PROVERBS AND WORD FREQUENCY ON EDUCATION IN TERMS OF
BASIC VOCABULARY OF TURKISH

Oğuz KILINÇ

ORCID: 0000-0002-8159-6074

DOI: 10.5281/zenodo.10437043

OZET

Sözcükler gelişi güzel kullanımlar değildir. Ait oldukları toplumlara ait izler barındıran canlı bir ruhtur. Bir dilin temel söz varlığını oluşturan en önemli unsurların başında atasözleri gelmektedir. Atasözleri, içerisinde barındırdığı derin anlamları öz şeklinde verebilmesi haysiyetiyle asırlardır yol gösterici vaziyette kullanılmaktadır. Bu yönüyle eğitimle yakın ilişki içerisinde bulunan atasözleri hem toplumu hem de bireyi doğruya ulaştırma gayesini üstlenmiştir. Atasözlerinde ifade edilen durumlar bir nevi tecrübe aktarımı şeklinde önleyici, yol gösterici eğitim yöntemleridir. Bu anlamda toplumların eğitim felsefelerini ortaya koyan önemli unsurlardır. Bu çalışmada Türkçenin söz varlığı açısından eğitimle ilgili atasözleri ve bunlardaki kelime sıklığının ortaya konulması amaçlandı. Bu sayede millî eğitim sistemimizin oluşmasında, kültürel kodların muhafazasında ve bunların ifade edilmesinde atasözleri özelinde söz varlığının önemine dikkat çekmeye çalıştık. İncelediğimiz eğitimle ilgili 167 atasözünde, eğitilmiş insanların övüldüğü, bazı özelliklerin doğuştan geldiği, erken yaşta eğitimin daha etkili olacağı, rol model oluşturmada aile ve çevrenin önemi üzerinde durulmuş; atasözlerini oluşturan sözcüklerin sıklık analizinde 398 sözcüğün toplamda 843 kez tekrar edildiği görülmüş, "eğitim" sözcüğünün "yol, terbiye, cahil, alim, bil-, söyle-, ol-" sözcükleriyle anlamsal ilişki içerisinde olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atasözleri, Eğitim, Söz Varlığı, Kelime Sıklığı.

ABSTRACT

Words are not random usage patterns. It is a living soul that contains traces of the societies they belong to. Proverbs are one of the most important elements that constitute the basic vocabulary of a language. Proverbs have been used as guidance for centuries thanks to their ability to convey deep meanings in a concise and concise manner. In this respect, proverbs, which are closely related to education, have undertaken the aim of guiding both the society and the individual to the truth. The situations expressed in proverbs are preventive and guiding training methods in the form of a kind of transfer of experience. In this sense, they are important elements that reveal the Turkish education philosophy. In this study, we aimed to reveal education-related proverbs and their word frequency in terms of Turkish vocabulary. In this way, we tried to draw attention to the importance of vocabulary, especially proverbs, in the formation of our national education system, the preservation of cultural codes and their expression. In the 167 education-related proverbs we examined, educated people are praised, some characteristics are innate, early education will be more effective, and the importance of family and environment in creating a role model is emphasized; In the frequency analysis of the words that make up the proverbs, it was seen that 399 words were repeated 836 times in total, and it was determined that the word "education" was in a semantic relationship with the words "way, upbringing, ignorant, scholar, know-, tell-, be-".

Keywords: Proverbs, Education, Vocabulary, Word Frequency.

İlgili Yazar: Oğuz KILINÇ
Dr., Maarif Vakfı.
edosan06@hotmail.com

Başvuru Tarihi/Received: 07.11.2023
Kabul Tarihi/Accepted: 22.12.2023

Giriş

Atasözleri, milletlerin sosyal ve kültürel hayatları başta olmak üzere birçok konu hakkında fikir vermekte, yaşama dair tüm renkleri içerisinde barındırmaktadır. Bu sebeple atasözlerinde olumlu-olumsuz, güzel-çirkin, iyi-kötü gibi birçok tematik unsura rastlamak mümkündür (Gün, 2022). Bu bağlamda atasözleri uzun tecrübeler sonucu söylenmiş, içerisinde veciz ifadeler barındıran ve ders verme gayesi güden, nesilden nesle aktarılan, halkın malı olmuş kısa özlü sözler olarak ifade edilebilir. Güncel Türkçe Sözlük'te atasözlerinin bu yönü vurgulanmış ve "deme, mesel, sav, darbimesel" sözcükleriyle de ifade edildikleri belirtilmiştir. Dîvânü lugâti't-Türk'te Arapça mesel; Türkçe sav sözcükleriyle karşılanmış, Divan edebiyatında ve Osmanlıca eserlerde mesel, darbimesel olarak adlandırılmıştır. Atasözlerinin ne zaman ve kimin tarafından söylendikleri belli değildir. Topluma mal olmuş, toplumun duygu dünyasını, olaylara bakışını, hayat felsefesini ifade eden sözlerdir. İnandırıcı ve kutsaldır. Şinasi'nin ifadesiyle "*hikmet-ül-avam*" (halkın felsefesi) ve milletin "öz fikirleri"dir (Şinasi, 1302: Mukaddime). Atasözlerinde, sözün etkililiğini arttırmak maksadıyla edebî sanatlardan da faydalanılmıştır (Erdem, 2010). Kalıplaşmış, özlü ve çoğu bir iki cümleden oluşmaktadır. Sözün etkililiğini arttırmak maksadıyla bir meselenin uzunca izahı yerine onunla ilgili bir atasözü tercih edilmektedir (Duman, 2011).

Atasözleri gelenek ve göreneklerin dışı yansıması aynı zamanda örf ve âdetlerle şekillenmiş törenin sözlü ifadesidir. Türklerde töre kavramı önemli bir yer tutmuş, yaşam tarzının şekillenmesinde başvurulan bir kaynak olarak karşımıza çıkmıştır. Burada "ata" sözcüğünün ortak yaşantı, akıl ve şuura gönderme yapması, kişiler üstü bir geçerliliğe işaret etmesi yönleriyle "atasözü" sözcüğünde de yer alması bu sözcüğün önemini de göstermektedir. Atasözlerinde nasihat esas olduğu için genel anlamda Türk eğitim sisteminin özelliklerinden birisinin de bu olduğu vurgulanmıştır (Aksan, 2000).

SÖZ VARLIĞI

Söz varlığı, sözcükler dünyası, bir dili oluşturan sözcüklerin tamamı şeklinde ifade edilmektedir. Temel söz varlığı içerisinde yer alan atasözleri kullanım sıklığı bakımından günlük konuşma dilinin vazgeçilmezlerindedir. Rehber olması amacıyla pek çok konuda atasözü söylenmiştir. Bu sebeple günlük dilde kullanım sıklığı fazla olan söz varlıklarındandır. Kültürel yapının oluşmasında ve şekillenmesinde atasözlerinin söz varlığı içerisinde ayrı bir önemi bulunmaktadır (Aksan, 2009: 38).

Dilbilimin pek çok alanına konu olmuş olan atasözleri uygulamalı dilbilim bakımından hem ana

dil hem yabancı dil öğretiminde üzerinde durulan konuların başında gelmektedir (Barın, 2003). Atasözleri içerisinde örtülü ve sanatlı kullanımları barındırması sebebiyle belli bir dil seviyesini ve hakimiyetini gerektirirken aynı zamanda hem bireysel kelime hazinesini hem de dilin söz varlığının zenginliğini göstermektedir. Atasözleri ilgi uyandırması, kısa özlü kullanıma sahip olması gibi kendine has hususiyetleri sebebiyle dil öğretim sürecinde konuşma, yazma, dinleme ve telaffuz eğitiminde kullanılabilir özelliğe sahiptir (Baş, 2002: 62). Türkçe öğretiminin tarihine bakıldığında ilk okuma ve yazma öğretiminde kullanılan elifba kitaplarında da atasözlerine başvurulduğu görülmektedir (Şahbaz, 2012).

Güncellenen Türkçe dersi öğretim programlarında atasözlerinin öğretimine önem verildiği, belli kazanımlar dâhilinde sınıf düzeylerine uygun olarak atasözlerinin öğretildiği görülmektedir. Ana dil olarak Türkçe öğretiminde öğrencilerden atasözü kullanım becerilerini geliştirmeleri, atasözlerini bağlama ve anlama uygun şekilde ifade etmeleri ve ifade edilenleri doğru şekilde anlamaları okuma, dinleme, yazma, konuşma becerilerini geliştirmeleri amaçlanmaktadır. Atasözlerine yeterince yer verilmemesinin kişinin dil öğrenimine olumsuz etki edeceği, günlük yaşantıda zora sokacağı ve iletişime engel olacağı ifade edilmektedir (Eğilmez, 2010).

Atasözleri ve Eğitim:

Eğitim sözcüğü eğmek ve bükmek gibi anlamlara gelmektedir. (Eyüboğlu, 1989: 76). 1940'lardan sonra "maarif, tedrisat, talim ve terbiye" gibi sözcüklerin yerine kullanılmaya başlanmıştır (Başaran, 1984: 14). Latince, "eğitmek, üretmek, terbiye etmek ve talim" anlamlarını karşılayan "educare" sözcüğüyle benzer özellikler göstermektedir. Arapça "terbiye" sözcüğü de aynı anlamları çağrıştırmakta olup yine bu sözcük Orhun Yazıtlarında "igid/igit" sözcükleriyle karşılanmakta "beslemek ve doyurmak" anlamında kullanılmaktadır (Tekin, 1988: 138). Orhun yazıtlarında atasözü özelliğinde eğitimle ilgili olarak "Yufka iken (ince ve dayanıksızken) delmek kolaymış, ince olanı kırmak kolaymış, yufka kalın olursa delmek zormuş, ince yoğun olursa kırmak zormuş" şeklinde sözlere rastlanmaktadır (Aksan, 2000b: 96-97). Yine pek çok atasözü örneğinin bizlere ulaşmasında temel bir kaynak eser olan Kaşgarlı Mahmud'un *Divanü Lûgat-it-Türk* adlı eserinde de eğitimin küçük yaşlarda verilmesi gerekliliğine işaret eden "*kuruğ yıgaç egilmes*" (kuru ağaç eğilmez) şeklinde atasözüne rastlamak mümkündür.

Temelinde ders verme, yol gösterme amacı olan atasözlerinde eğitim konusu üzerinde özellikle durulmuş, eğitimin önemi, nasıl olması gerektiği, olumlu ve olumsuz örnekleriyle birlikte verilmiştir. Atasözlerindeki eğitim, yaşam boyu, tecrübeye dayalı, nasihat esaslı, önleyici ve geleneksel bir eğitimidir. İnsanın dünyada sürekli öğrenen birey olma özelliğinden yola çıkarak her

yaştan insana hitap etmektedir. İnsanın ailesi ve çevresiyle olan ilişkilerini düzenleyen, olayları tanımasına ve anlamlandırmasına yardımcı olan, şuur ve bilinç kazandıran öğretiler içermektedir. Kendine has biçim ve içerik özellikleri sebebiyle atasözü kullanımının belli bir dil ve zihin gelişimi gerektirdiği her seviyeye uygun bazı kullanımların da olabildiği gerçeğinden hareketle atasözlerinde eğitim konusu iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi yöntem ve usul olarak atasözleri esasında eğitimin gerçekleştirilmesi diğer bir konu da atasözleri ekseninde eğitim konusunun ele alınmasıdır.

Yöntem

Araştırmamız nitel yaklaşım ve doküman inceleme yöntemiyle ele alınmıştır. Nitel araştırmanın araştırmaya konu olan olgularla ilgili bilgi barındıran yazılı materyallerin analiz edilmesi ilkesi esasında hareket edilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımı diğer veri toplama yöntemlerinin kendine uygun yönlerinden de faydalanmaya uygun bir özellik gösterebilmektedir. (Yıldırım ve Şimşek, 2013:217). Çalışmada genel kabul gören başta Ömer Asım Aksoy'un ve Türk Dil Kurumu'nun atasözleri sözlüklerinden eğitimle ilgili olabilecek atasözleri taranmış, eğitim yönüyle değerlendirilmiş ve kelime sıklıkları tespit edilmiştir.

Bulgular

1. Eğitimle İlgili Atasözleri

1.1. Eğitimin ve Eğitimli Kişilerin Önemini Vurgulayan Atasözleri:

Eğitimin önemi, eğitimli insanın farklılığı konusuna temas eden "Akıl akıldan üstündür; Akılsız başın cezasını ayaklar çeker; Arı söğüdü, akıllı öğüdü sever; Arif olan anlar; Bin bilsen de bir bilene danış; Bilgi, hazinedir; Boş çuval ayakta durmaz; Cahilin dostluğundan âlimin düşmanlığı yeğdir; Cahil dostun olana kadar bilgili düşmanın olsun; Cahil adam meyvesiz ağaca benzer; Cahile söz anlatmak deveye hendek atlatmaktan güçtür; Demir ne kadar sert olsa da ateş onu yumuşatır; Elmas yontularak, insan yoğrularak değer kazanır; Kalem kılıçtan üstündür; Zenginin sermayesi kasasında, âlimin sermayesi kafasında." atasözlerinde eğitim konusunun akıl, ilim, değer ve zenginlik kavramları ekseninde vurgulanmış, eğitimli insanın kendisine, çevresine faydalı olduğu genelde cahil sözcüğü ile karşılaştırılarak verilmiş olduğu görülmektedir.

1.2. Eğitimle Düzeltilemeyen Doğuştan Gelen Özellikleri İfade Eden Atasözleri:

Eğitim genel anlamda düzeltme, iyileştirme işi olarak görülmesine rağmen insanoğlunun yaratılıştan gelen bazı özelliklerinin eğitimle değiştirilip değiştirilemeyeceği tartışma konusu olmuştur. Atasözlerinde eğitimin önemli olduğu kabul edilmekle birlikte insanın bazı özelliklerinin kalıcı olduğu, bazı özelliklerinin değiştirilmesinin ise çok zor olduğu üzerinde durulmuştur. Bu

durum "Alimden zalim, zalimden alim doğar; Aslı neyse nesli de o; Can çıkmayınca huy çıkmaz; Cins cinsine çeker; Eşeğe altın semer vursan da eşek yine eşektir; Huy canın altındadır; Huylu huyundan vazgeçmez; İnsan yedisinde neyse yetmişinde odur; Sütle giren huy canla çıkar" atasözlerinde "huy, cins, asıl" gibi sözcükler çerçevesinde vurgulanmıştır.

1.3. Erken Yaşta Eğitimin Önemini Vurgulayan Atasözleri:

Eğitimin zamanı konusunda herkesin fikir birlikteliği ettiği husus belli kritik dönemlerin olduğu ve erken yaşlarda verilmesi gerektiğidir. Bu konuya "Ağaç yaşken eğilir; Altmışından sonra zurna öğrenen, mezarda çalar; Demir tavında dövülür; Terazi tartıyla, her şey vaktiyle" atasözlerinde dikkat çekilmiştir.

1.4. Eğitimin Aile ve Çevreyle Olan Etkileşimine Vurgu Yapan Atasözleri:

Atasözlerinde eğitimle ilgili olarak çevre, aile, arkadaş etkileşimi kabul edilmiş ve bunların kişinin hem ruhsal hem fiziksel gelişiminde önemli rol oynadığı vurgulanmıştır, özellikle ailede anne ve babanın rolmodel olması konusunun altı çizilmiştir. "Adam ahabından bellidir; Ağaca balta vurmuşlar, sapı bendendir/bedenimdendir demiş; Ağaç kökünden kurur; Ananın bahtı kızına; Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al; Anasının çıktığı dala kızı salıncak kurar; Arabanın ön tekerleği nereden geçerse arka tekerleği de oradan geçer; Arap atın yanında bulunan ya huyundan ya tüyünden; Armut dibine düşer; Arpa eken buğday biçmez; Aslı ne ise nesli de o; Ata da soy gerek, ite de; Aynan yoksa komşuna bak; Bana arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim; Baş nereye giderse ayak da oraya gider; Çocuğun bulunduğu yerde dedikodu olmaz; El beğenmezse yer beğensin; Ev alma komşu al; Gül ağacından odun, halayıktan hatun olmaz; Her ağaç kökünden kurur; İsin yanına varan is, misin yanına varan mis kokar; Keçi nereye çıkarsa oğlağı da oraya çıkar; Körle yatan şaşı kalkar; Kurunun yanında yaş da yanar; Mum dibine ışık vermez; Ne ekersen onu biçersin; Oğlan atadan öğrenir sofrayı açmayı, kız anadan öğrenir biçki biçmeyi; Oğlan doğru, kız doğru; hamurunu sen yoğur; Ot kökü üstünde biter; Otu çek köküne bak; Rüzgâr eken fırtına biçecektir; Topalla gezen aksamak öğrenir; Üzüm üzüme baka baka kararır; Yavru kuş, yuvada gördüğünü yapar" atasözlerinde çevre, aile ve etkileşim konularına temas edilmiştir.

1.5. Öğrenme Biçimleri:

Eğitim felsefesi ve buna bağlı olarak etkili eğitim yöntem ve metotları geçmişten günümüze tartışma konusu olmuş, deneme yanılma yoluyla ideal olan tespit edilmeye çalışılmıştır. "Abdal düğünden çocuk oyundan usanmaz; Acı söz insanı dininden çıkarır, tatlı söz yılanı ininden çıkarır; Adamın iyisi işbaşında belli olur; Akıl yaşta değil baştedir; Altının kıymetini sarraf bilir; Aşk

olmayınca meşk olmaz; Balık baştan kokar; Baş nereye giderse ayak da oraya gider; Başa gelmeyince bilinmez; Beş parmak bir olmaz; Bin nasihatten bir musibet yeğdir; Bin ölçüp bir biçmeli; Bir ambar buğdayın örneği bir avuçtur; Bir musibet bin nasihatten iyidir; Bir söz ara bozar, bir söz ara düzer; Bir söz bin büyüye bedeldir; Bir söz yola getirir, bir söz yoldan çıkarır; Birlikten kuvvet doğar; Boynuz kulağı geçer; Çocuk düşe kalka büyür; Çok arayandan çok soran yeğdir; Çok söyleme arsız edersin, aç bırakma hırsız edersin; Çok yaşayan bilmez, çok gezen bilir; Danışan dağı aşmış, danışmayan düz yolda şaşmış; Edebi edepsizden öğren; Eli işte gözü oynasta; Her ağacın meyvesi olmaz; Her şeyi bilen bir şey bilmez; Hocanın dediğini yap, yaptığını yapma; İnsan beşer, kuldur şaşar; İnsan yanıla yanıla, pehlivan yenile yenile; Köpek suya düşmeyince yüzmeyi öğrenmez; Kör bile düştüğü çukura bir daha düşmez; Kul hatasız olmaz; Öğrenmenin yaşı yoktur; Sabır acıdır meyvesi tatlı; Sabreden derviş muradına ermiş; Sanatı ustadan görmeyen (öğrenmeyen) öğrenmez; Sanatı ustadan görmeyen öğrenemez; Sora sora Bağdat bulunur; Sütten ağız yanan, yoğurdu üfleyerek yer; Zaman sana uymazsa sen zamana uy” atasözlerinde nasihat yollu eğitim yöntemi ve uygulamalı eğitim yöntemleri üzerinde durulmuştur.

1.6. Öğretmen Merkezli Eğitim ve Disiplin:

Modern eğitimde öğrenci merkezliliğin esas alındığı, disiplin konusuna karşı bir tavır geliştirildiği görülse de “Balık baştan kokar; Bir çöplükte iki horoz ötmez; Darı unundan baklava, incir ağacından oklava olmaz; Her dağın kendine göre dumanı olur; Hocanın vurduğu yerde gül biter; İki cambaz bir ipte oynamaz; Sen ağa ben ağa bu koyunu kim sağa; Sopa cennetten çıkmıştır; Yarım hekim candan, yarım hoca dinden eder” atasözlerinde eğitimde otorite ve disiplin konusu vurgulanmış, geleneksel yöntemler öne çıkarılmıştır.

1.7. Çalışmanın Gerekliliğini İfade Eden Atasözleri:

Çalışmanın önemi, emeğin kutsallığı bütün toplumlarda vurgulanan bir gerçektir. Bu gerçek Türk atasözlerinde de açıkça dile getirilmiş, eğitim ve gelişim konusunda kişinin gayreti, isteği ifade edilmiştir. “Adamın iyisi iş başında belli olur, Ağustosta beyni kaynayanın zemheride kazanı kaynar, Akan su yosun tutmaz, Bağa bak üzüm olsun, yemeye yüzün olsun, Boş gezmekten bedava çalışmak iyidir, Çalışanın yatanda hakkı vardır, Çarşı iti ev (koyun) beklemes, Çobanın gönlü olursa tekeden yağ (süt) çıkarır, Demircinin canı demirden berk gerek, Deveye burç gerek olursa boynunu uzatır, Dünya dört (kırk) kulplu bir kazan, bir kulpundan tut da kazan, Ekmeden biçilmez, Emek olmadan yemek olmaz, En kolay iş yemek, çiğnemedi yutulmaz, Eşek eve gelmiş, yorga yolda kalmış, Gölgeyi hoş gören tekneyi boş görür, İşleyen demir pas tutmaz, İşleyen eşeğin boynu boncuklu olur, Meramın elinden bir şey kurtulmaz, Nerede hareket, orda bereket, Paça

ıslanmadan balık tutulmaz, Sen işlersen mal işler, insan öyle genişler, Sen işten korkma, iş senden korksun, Toprağı işleyen, ekmeği dişler, Yatan aslandan gezen tilki iyidir, Yatan öküze yem yok, Yatanın yürüyene borcu var, Yazın gölge kovan, kışın karın ovar, Yazın yanmayan kışın ısınmaz, Yuvarlanan taş yosun tutmaz” atasözlerinde genel anlamda çalışma konusu ele alınmış olsa da özel anlamda eğitim, gelişim konularına temas ettiği görülmüştür.

2. Eğitimle İlgili Atasözlerinde Kelime Sıklığı

2.1. İsimler: Abdal (1), acı (2), adam (4), ağa (4), ağaç (7), ağız (1), ağustos (1), ahbab (1), akıl (3), akıllı (2), akılsız (1), alim (4), Allah (1), alt (1), altın (2), altmış (1), ambar (1), ana (4), ara (2), araba (3), arap at (1), arı (2), arif (3), arka (1), arkadaş (1), armut (1), arpa (1), arsız (1), art (1), asıl (1), aslan (1), aslı (1), aşk (1), ata (4), ateş (1), avuç (1), ayak (4), ayna (1), az (1), bağ (1), Bağdat (1), baht (1), belli (3), ben (3), bereket (1), berk (1), beş (5), beşer (1), beyin (1), bez (1), biçki (1), bile (1), bilen (1), bilgi (1), bilgili (1), bin (5) (sayı), bir (24), birlik (1), boncuk (1), borç (1), boş (3), boynuz (1), boyun (2), bu (1), buğday (2), burç (1), büyük (1), cahil (4), cambaz (1), can (6), cennet (2), ceza (1), cins (2), çarşı (1), çoban (1), çocuk (3), çok (6), çöplük (2), çukur (1), çuval (1), da (19), dağ (3), daha (1), dal (budak) (1), danışan (1), darı (2), davul (1), dedikodu (1), değer (1), değil (1) demir (4), demirci (1), derviş (1), deve (2), din (3), dip (2), dost (1), dostluk (1), dört (1), duman (2), düşün (1), dünya (1), düşman (1), düşmanlık (1), düz (1), edep (1), edepsiz (1), ekmek (1), el (1), el (halk) (1), elmas (1), emek (1), en (1), eşek (5), ev (3), fırtına (1), geniş (1), gerek (4), gök (1), gölge (2), gönül (1), göre (2), güç (1), gül (3), hak (1), halayık (1), hamur (1), hareket (1), hatasız (1), hatun (1), hazine (1), hekim (2), hendek (1), her (8), herkes (1), hırsız (1), hoca (7), hoş (1), huy (5), huylu (1), ışık (1), iki (3), in (1), incir ağacı (2), insan (6), ip (1), is (2), ise (1), iş (4), işbaşı (1), it (2), iyi (5), kabul (1), kadar (2), kafa (1), kalem (1), karın (1), kasa (1), kazan (2), keçi (1), kenar (1), kendi (2), kılıç (1), kışın (2), kıymet (1), kız (5), kim (3), kolay (1), komşu (2), koyun (2), kök (4), köpek (1), köprü (1), kör (3), kul (2), kulak (2), kulp (1), kulplu (1), kuru (1), kuş (1), kuvvet (1), mal (1), meram (1), meşk (1), meyve (2), meyvesiz (1), mezar (1), mi (1), mis (1), mum (1), murat (1), musibet (2), nasihat (2), ne (4), nerede (1), nereden (2), nereye (3), nesil (2), neyse (3), o (4), odun (1), oğlak (3), oğlan (2), oklava (2), onu (2), ora (6), ot (2), oyun (1), öğrenme (1), öğüt (2), öküz (1), ön (2), örnek (1), öyle (1), paça (1), parmak (3), pas (1), pehlivan (1), rüzgâr (1), sabır (1), salıncak (1), sana (1), sanat (2), sap (tahta) (1), sarraf (1), saz (1), semer (1), sen (9), sermaye (2), sert (1), sivrisinek (1), sofrası (1), sonra (1), sopa (2), soy (1), söğüt (2), söz (10), su (2), süt (2), şaşı (1), şey (4), taş (1), tatlı (2), tav (1), teke (1), tekerlek (4), tekne (1), terazi (1) tartıyla

(1), vakit (1), tilki (1), topal (1), toprak (1), tüy (1), un (2), usta (2), üst (1), üstün (2), üzüm (3), var (4), ya (2), yaban (1), yağ (1), yan (4), yarım (4), yaş (3), yaş (ıslak)(1), yatan (1), yavru (1), yazın (2), yedi (2), yeğ (3), yem (1), yemek (2), yer (5), yetmiş (2), yılan (1), yiğit (2), yine (1), yiyiş (2), yoğurt (3), yok (2), yoksa (1), yol (6), yorga (1), yosun (2), yuva (1), yüz (surat) (1), zalim (2), zaman (2), zemheri (1), zengin (1), zurna (2).

2.1.1. En Sık Kullanılan 15 İsim:

bir (24), da/de (19), söz (10), sen (9), hoca (7), ağaç (7), her (8), çok (6), yol (6), insan (6), can (6), huy (5), kız (5), eşek (5), iyi (5).

2.2. Fiiller: Aç- (2), ak- (1), aksa- (1), al- (5), anla- (4), anlat- (1), ara- (1), aş- (1), at- (1), atlat- (1), bak- (7), beğen- (3), bekle- (1), benze- (1), bırak- (1), biç- (5), biçil- (1), bil- (6), bilin- (1), bit- (3), boz- (1), bulun- (3), büyü- (1), çal- (1), çalış- (2), çek- (3), çık- (8), çıkar- (4), çiğne- (1), danış- (2), de- (1), devril- (1), dinle- (1), dişle- (1), doğ- (4), dövül- (1), dur- (1), düş- (5), düz- (1), eğil- (1), ek- (5), er- (1), et- (5), geç- (7), gel- (2), getir- (1), gez- (4), gir- (1), git- (4), gör- (5), göster- (1), ısın- (1), ıslan- (1), işle- (5), kal- (2), kalk- (2), karar- (1), kayna- (2), kazan- (2), kok- (4), kork- (2), kov- (2), kur- (1), kurtul- (1), kuru- (2), ol- (29), ov- (1), oyna- (1), öğren- (8), ölç- (1), öt- (2), sabret- (1), sağ- (2), sev- (2), sor- (3), söyle- (5), şaş- (2), tanı- (2), tut- (5), tutul- (1), usan- (1), uy- (2), uzat- (1), üfle- (1), var- (2), vazgeç- (1), ver- (1), vur- (4), yağ- (1), yan- (3), yanıl- (2), yap- (4), yaşa- (1), yat- (4), ye- (2), yenil- (2), yoğrul- (1), yoğur- (1), yontul- (1), yumuşat- (1), yutul- (1), yuvarlan- (1), yürü- (1), yüz- (1).

2.2.1. En Sık Kullanılan 15 Fiil:

ol- (29), öğren- (8), çık- (8), geç- (7), bak- (7), bil- (6), al- (5), gör- (5), biç- (5), et- (5), işle- (5), tut- (5), söyle- (5), yap- (4), git- (4).

Sonuç

Atasözleri geçmişten günümüze uzun denemeler sonucu söylenmiş, etkili, yol gösterici sözler olup asırlardır toplumların referans kaynağı olmuştur. Türkçe'nin temel söz varlığı içerisinde önemli bir yer işgal eden atasözlerinde de pek çok konu ele alınmış ve tecrübeler ifade edilmiştir. Bu anlamda atasözlerinde eğitim konusunun vurgulandığı görülmüştür. Eğitimin önemi, eğitilmiş insanın değeri, cahil insanların kendilerine ve yakınlarında bulunan insanlara zarar verebileceği, insanın doğuştan gelen bazı özelliklerinin eğitimle düzeltilemeyeceği, eğitimde farklı yöntemlerin olduğu, kişinin gelişiminde zamana dikkat edilmesi gerektiği, özellikle çocuklarda kritik zaman diliminde gerekli kazanımların gerçekleştirilmesi gerektiği, eğitimde çevresel faktörlerin oldukça etkili olduğu, rol model olarak anne, baba ve arkadaşın önemi, farklı öğretim yöntemlerinin

denenmesi gerekliliği, nasihat ve söz söyleme gibi anlatım yöntemlerinin yanında yaparak, yaşayarak öğrenme gibi yöntemlerin de etkili olduğu, otoriter eğitim ve ceza gibi yöntemlerin de yeri ve zamanı geldikçe kullanılabileceği, kişisel gayretin ve çalışmanın gerekliliği gibi konuların vurgulandığı tespit edilmiştir.

Eğitim konulu 167 atasözü tespit edilmiş, bunların 293 isim, 105 fiil olmak üzere 398 sözcükten müteşekkil olduğu, 105 fiilin kullanım sıklığı bakımından 259 kez; 293 ismin de 584 kez tekrar ettiği görülmüştür. En sık kullanılan sözcüğün isimlerde "bir"; fiillerde "ol-" sözcükleri olduğu görülmüş, "eğitim" sözcüğünün anlamsal-kavramsal alanı bakımından "yol, terbiye, cahil, alim, bil-, söyle-, ol-" sözcükleriyle birlikte kullanıldığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim*. C.3. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2000). *Her Yönüyle Dil*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Barın, E. (2003). Yabancılara Türkçenin Öğretiminde Temel Söz Varlığının Önemi, *Türklük Bilimi Araştırmaları TÜBAR XIII*; 311-317.
- Baş, B. (2002). Türkçe temel dil becerilerinin öğretiminde atasözlerinin kullanımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(12); 60-68.)
- Duman, T. (2011). "Türk Atasözlerinde Çocuk ve Eğitimi". İçinde, V. Taşdelen, A. Yayla ve A. Karaca (Ed.), *Eğitimden Felsefeye Necmettin Tozlu Armağanı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.*)
- Eğilmez, N. İ. (2010). İlköğretim Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığının ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarına aktarımı. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erdem, S. (2010). "Atasözlerinde Metaforların İşleyişi", *Millî Folklor*, 22(88), 33-37)
- Gün, F. (2022). Hemedan atasözlerinde doğum, evlenme ve ölüm. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 9, 541-553.
- Kaşgârlı Mahmut (2006). *Divanü Lügati't-Türk* 1. (Çev. Besim Atalay). Ankara: TDK Yayınları.
- Şahbaz, N.K. ve Çekici Y. E. (2012). Disiplinler arası bir disiplin olarak Türkçe eğitimi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(3); 2367- 2382.
- Şinasi & Ebuzziya. (1302). *Durub-i Emsal-i Osmaniyye*. İstanbul: Ebuzziya Matbaası.
- Tekin, T. (1988). *Orhon Yazıtları*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu Yayınları (2011). *Türkçe Sözlük*. TDK.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.